

Отримано: 7 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: olga.alimenko@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-3-6

Аліменко О. С. Засоби графічного відтворення складноструктурованих фонем у корейській письмовій системі XV–XXI ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 3–6.

УДК: 81'352(811.531) «14/20»

Аліменко Ольга Сергіївна,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ЗАСОБИ ГРАФІЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ СКЛАДНОСТРУКТУРОВАННИХ ФОНЕМ У КОРЕЙСЬКІЙ ПИСЬМОВІЙ СИСТЕМІ XV–XXI СТ.

Стаття присвячена вивченню засобів графічної фіксації мовленнєвого потоку корейської мови у рамках дослідження загальної проблеми формування і функціонування фонографічної писемності як феномена. Основними завданнями дослідження є розгляд складноструктурованих фонем, характерних для фонематичної системи корейської мови XV–XXI ст., та засобів їх графічного відтворення з метою визначення логічних взаємозв'язків між графічним і фонетичним інвентарями мови та виявлення загальних тенденцій розвитку корейської писемності у період з XV до XXI ст.

Ключові слова: корейська письмова система, фонографічна писемність, складноструктурована фонема, графічний інвентар мови, фонетичний інвентар мови.

Аліменко Ольга Сергеевна,

Киевский национальный лингвистический университет, г. Киев

СРЕДСТВА ГРАФИЧЕСКОГО ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ СЛОЖНОСТРУКТУРИРОВАННЫХ ФОНЕМ В СИСТЕМЕ КОРЕЙСКОГО ПИСЬМА XV–XXI ВВ.

Статья посвящена изучению средств графической фиксации речевого потока корейского языка в рамках исследования общей проблемы формирования и функционирования фонографической письменности как феномена. Основными заданиями исследования являются рассмотрение сложноструктурированных фонем, характерных для фонематической системы корейского языка XV–XXI вв., и средств их графического воспроизведения с целью обнаружения логических взаимосвязей между графическим и фонетическим инвентарями языка и определения общих тенденций развития корейской письменности в период с XV по XXI век.

Ключевые слова: система корейского письма, фонографическая письменность, сложноструктурированная фонема, графический инвентарь языка, фонетический инвентарь языка.

Olga Alimenko,

Kyiv National Linguistic University, Kiev

MEANS OF GRAPHIC REPRODUCTION OF COMPLEX PHONEMES IN KOREAN WRITING SYSTEM IN XV–XXI CENT.

The article focuses on the study of the graphic means used to reproduce the Korean speech sounds while discussing the general problem of the Phonographic writing system formation and functioning. The main objectives of the research are to examine complex phonemes, which appear in Korean phonological system during 15th-21st cent., and the means of their graphic representation in order to determine the logical relationships between graphic and phonetic inventory of the language and distinguish the general trends of Korean writing system development during 15th-21st cent.

While studying the graphic inventory the correlation between phoneme and grapheme is considered to be rational if it keeps the following principle: 1 phoneme must be represented by 1 monograph. Other cases are considered to be an established tradition. The results of the study show, when it comes to the reproduction of the complex phonemes, Korean writing system is mostly traditional, as far as it contains a number of complex graphemes and uses different graphemes with the same meaning in the closed and unclosed syllables etc.

Key words: Korean writing system, phonographic system, complex phoneme, graphic inventory, phonetic inventory.

Писемність як вторинна знакова система покликана графічно відтворювати особливості мовленнєвого потоку певної мови, тим самим реалізуючи свою репрезентативну функцію. Представники графічної лінгвістики (Т.О. Амірова [1], І.О. Бодуен де Куртене [2,3], І.Дж. Гельб [4], О.О. Реформатський [5], Л.В. Сидельникова [6] та ін.) наголошують на раціональності фонографічних писемностей як таких, що є найбільш наближеними до реалій мовленнєвого потоку, однак вчені констатують наявність певних асиметрій між звуком і буквою навіть у таких письмових системах. З огляду на такі спостереження, виникає питання, а чи дійсно фонографія є раціональним способом фіксації мовлення, і яку алфавітну систему можна вважати раціональною.

Така широка постановка проблеми торкається базових принципів формування структури фонографічної писемності і безперечно стосуються тих мов, що користуються алфавітними системами письма як графічним інвентарем. Однією з таких мов є корейська, буквене письмо якої було створене у XV ст. Саме тому **актуальним** залишається питання, на яких засадах формуються логічні взаємозв'язки між графічним і фонетичним інвентарями мови, і яким чином ці взаємозв'язки формують структурні складові писемності.

Для вирішення цього питання варто насамперед усвідомити, що таке алфавітна писемність як система. На думку І. О. Бодуена де Куртене, існує три основних типи відношень між письмом і мовою: алфавіт, графіка і орфографія [3, с. 221]. Сукупність цих відношень формує тривірневу структуру будови фонографічної писемності. Відповідно до цього можна зробити припущення, що максимальна раціональність письма може бути досягнута при дотриманні принципу *1 звук : 1 буква : 1 монограф : 1 монограма*. Однак присутність у мові великої кількості алофонів значно ускладнює реаліза-

цію такого співвідношення, оскільки вимагає великої кількості графічного матеріалу, тому навряд чи такий підхід можна вважати раціональним. Через це більшість алфавітних систем орієнтована на принцип *1 фонема : 1 буква : 1 монограф : 1 монограма*, що дозволяє відносно точно відтворити особливості мовленнєвого потоку при порівняно невеликих затратах графічних ресурсів.

Вважається, що ідеальний алфавіт має складатися із такої кількості літер, яка відповідає кількості фонем у мові [5, с. 195]. Однак оскільки писемність складалася історично, дуже часто її елементи відображають традицію, а не реальний стан мови, тому ідеальних алфавітів не існує, а існують більш або менш раціональні [5, с. 195].

Аналіз наукових праць, наявних на сьогодні, дозволяє дійти висновків, що при відтворенні простих фонем коефіцієнт точності співвідношення між фонетичним і графічним інвентарями мови є більш високим. Однак коли мова йде про складноструктуровані фонем (дифтонгоїди, поліфтонги тощо), цей коефіцієнт знижується, оскільки акустичні властивості таких фонем ускладнюють процес формування засобів їх наочного відтворення.

Метою нашої статті є розкриття засобів графічного відображення складноструктурованих фонем корейської мови з початку формування алфавітної писемності і протягом її подальшого розвитку до сучасного стану та визначення коефіцієнту раціональності співвідношення між фонетичним і графічним інвентарями мови.

Завдання:

- охарактеризувати складноструктуровані фонем корейської мови станом на XV століття та дослідити процеси їх історичного розвитку до XXI століття;
- описати набір графічних конструкцій, що вживалися для позначення досліджуваних фонем у корейській мові станом на XV століття, та прослідкувати зміни їх функціонального навантаження відповідно до фонетичних змін у мові;
- визначити коефіцієнт раціональності співвідношення між фонетичним і графічним інвентарями складноструктурованих фонем;
- проаналізувати одержані результати для виявлення загальних тенденцій розвитку корейської писемності у період з XV до XXI століття.

Матеріалом дослідження слугували історичні джерела корейської мови, датовані XV–XXI століттями.

Розглядаючи фонологічну систему корейської мови варто зазначити, що станом на XV століття нараховувалося 16 власне корейських складноструктурованих фонем: а) 6 дифтонгоїдів, серед яких 4 і-подібних [ʼa], [ʼɔ], [ʼo], [ʼy] і 2 у-подібних [ʼya], [ʼyo]; б) 6 дифтонгів [ʼai], [ʼoi], [ʼyi], [ʼui]; в) 4 трифтонги [ʼiai], [ʼioi], [ʼyai], [ʼyoi] [7, с. 51–79].

Ряд дифтонгоїдів [ʼa], [ʼɔ], [ʼo], [ʼy], [ʼya], [ʼyo] зберігає структурну стабільність протягом XV–XXI ст., так як і набір графічних засобів, що відтворює його на письмі. Розглянемо ці засоби детальніше.

Дифтонгоїд [ʼa] у прикритих складах відображається за допомогою монографа ㅏ, напр., 당자 [14, строфа 24], 쌍성 [9, с. 136], 장관 [17, с. 16], 자랑 [11, с. 2а], 향자 [18, с. 46], 대략 [12, с. 20], 잔략 [16, с. 14]. У неприкритих складах дифтонгоїд відтворюється шляхом написання диграфічної конструкції ㅑ, напр., 야슈 [14, строфа 55], 가ㅑ야 [9, с. 12а], 야순 [17, с. 216], 약ㅑ [11, с. 96], 음양 [18, с. 6а], 분야 [12, с. 15], 요약 [16, с. 17].

Дифтонгоїд [ʼɔ] у прикритих складах відображається за допомогою монографа ㅓ, напр., 저석 [14, строфа 24], 뺽성 [9, с. 56], 전혜 [17, с. 2а], 처첩 [11, с. 46], 명녕 [18, с. 6а], 변별한 [12, с. 22], 변형 [16, с. 12]. У неприкритих складах дифтонгоїд відтворюється шляхом використання диграфічного комплексу ㅕ, напр., 여위 [14, строфа 28], 여늬 [9, с. 3а], 어넛비 [15, строфа 50], 영귀 [11, с. 4а], 역절 [18, с. 36], 역사 [12, с. 20], 영화 [16, с. 4].

Дифтонгоїд [ʼo] у прикритих складах зображується за допомогою монографа ㅜ, напр., 도타 [14, строфа 32], 축급 [9, с. 14а], 풀애산 [15, строфа 43], 교만 [11, с. 36], 쇼민 [18, с. 1а], 효과적으로 [12, с. 19], 교환 [16, с. 60]. У неприкритих складах дифтонгоїд відтворюється шляхом написання диграфічної конструкції ㅠ, напр., 옥심 [14, строфа 47], 요곡 [8, с. 39], 요동 [17, с. 7а], 요란케 [11, с. 3а], 요성 [18, с. 66], 용어 [12, с. 15], 옥함 [16, с. 6].

Дифтонгоїд [ʼy] у прикритих складах відображається за допомогою монографа ㅠ, напр., 화주 [14, строфа 51], 쓸捲 [9, с. 56], 유장 [17, с. 26], 방술 [11, с. 3а], 턴주 [18, с. 5а], 훌룡한 [12, с. 48], 흥내 [16, с. 31]. У неприкритих складах дифтонгоїд відтворюється шляхом застосування диграфічного комплексу ㅠ, напр., 유무보샤 [14, строфа 114], 옥유 [8, с. 31], 옥담 [17, с. 2а], 유익게 [11, с. 36], 융적 [18, с. 6а], 유사한 [12, с. 21], 유렵 [16, с. 4].

Дифтонгоїд [ʼya] у прикритих складах відображається за допомогою диграфічної конструкції ㅑ, напр., 광명 [14, строфа 7], 엄과 혀 [9, с. 156], 좌영 [17, с. 5а], 관략 [11, с. 9а], 양화 [18, с. 4а], 정확한 [12, с. 15], 명확 [16, с. 11]. У неприкритих складах дифтонгоїд відтворюється шляхом написання триграфа ㅑ, напр., 단왕 [14, строфа 82], 칭鞏와 정칭 [9, с. 156], 망와중 [17, с. 15а], 와담 [11, с. 106], 완약ㅑ [18, с. 3а], 왕숙 [12, с. 29], 왕벽한 [16, с. 26].

Дифтонгоїд [ʼyo] у прикритих складах відображається за допомогою диграфічного комплексу ㅑ, напр., 체권 [14, строфа 8], 권당 [10, с. 96], 齣ㅑ [15, строфа 88], 권세 [11, с. 10а], 권병 [18, с. 6а], 뛰니뛰니해도 [12, с. 376], 권총 [16, с. 34]. У неприкритих складах дифтонгоїд відтворюється як триграф ㅑ, напр., 계위 [14, строфа 181], 청원쇼 [8, с. 34], 원앙 [17, с. 8а], 원슈 [11, с. 26], 원망齣- [17, с. 76], 원본 [12, с. 29], 원근법 [16, с. 26].

Ряд дифтонгів, широко представлений у корейській фонологічній системі XV століття, зазнає суттєвих змін під час загального процесу монофтонгізації поліфтонгів у XVIII столітті, після завершення якого дифтонг [ʼai] зникає з фонологічної системи, дифтонги [ʼai] і [ʼoi] спрощуються до монофтонгів [e] і [e] відповідно. Фонем [oi] і [yi] залишаються незмінними протягом новокорейського періоду, однак зазнають монофтонгізації на поч. XX ст., спростившись до монофтонгів [o] і [u] відповідно. І лише дифтонг [ʼui] залишається незмінним у фонологічній системі протягом всього досліджуваного періоду. Розглянемо засоби їх графічного відображення детальніше.

Дифтонг [ʼai] у прикритих складах відтворювався за допомогою диграфічного комплексу ㅑ, напр., 齣ㅑ [14, строфа 28], 전ㅑ라 [9, с. 2а], 선攢 [15, строфа 80], 위挪 [11, с. 16], ㅑㅑ실 [18, с. 26]. У неприкритих складах дифтонг зображувався шляхом написання триграфа ㅑ, напр., 齣ㅑㅑ 옥심 [14, строфа 111], 齣ㅑㅑ도다 [8, с. 24], (궁감)ㅑ 다시언마ㅑ [15, строфа 17], 유ㅑㅑ리라 [11, с. 32а], ㅑㅑ공ㅑㅑ [18, с. 4а]. Після зникнення фонем з мови у XVIII ст. відповідні графеми продовжували традиційно використовуватися на письмі на місці етимологічного [ʼai] до кінця XIX століття, після чого були виведені із офіційного вжитку.

Дифтонг [ai] у прикритих складах відображався за допомогою диграфічного комплексу ㅞ, напр., 세개 [14, строфа 12], 태 [14, строфа 34], 냉증 [9, с. 116], 내히 [15, строфа 2], а у неприкритих складах шляхом написання триграфічної конструкції ㅞ, напр., 몸애 [14, строфа 76], 몰랫더리에 [8, с. 34]. Після закінчення процесів монофтонгізації у XVIII ст. фонетичне значення фонему спростилося, однак графеми традиційно продовжують функціонувати для позначення монофтонга [ɛ] на місці етимологічного [ai].

Дифтонг [oi] у прикритих складах відображався за допомогою диграфічного комплексу ㅟ, напр., 제간 [14, строфа 40], 겨체 [9, с. 16], 햇말 [17, с. 16], а у неприкритих складах шляхом написання триграфічної конструкції ㅟ, напр., 숨엇더시니 [14, строфа 108], 덕누리엿 [8, с. 29], 媿귀에 [17, с. 216]. Після процесів монофтонгізації у XVIII ст. відповідні графеми почали відтворювати монофтонг [e] на місці етимологічного [oi].

Дифтонг [oi] у прикритих складах відображався за допомогою диграфічного комплексу ㅟ, напр., 법牆 [14, строфа 13], 쇠잔 [8, с. 3], 담뱃 [15, строфа 32], 죄악 [11, с. 1a], 괴슈 [18, с. 3a]. У неприкритих складах дифтонг відтворювався шляхом написання триграфічної конструкції ㅟ, напр., 괴외뵤더니 [14, строфа 157], 령외 [8, с. 34], 윈편 [17, с. 36], 외심 [11, с. 56], 유중외대 [18, с. 1a]. У сучасний період відповідні графеми функціонують для зображення монофтонга [ø] на місці етимологічного [oi].

Дифтонг [yi] у прикритих складах відтворювався за допомогою диграфічного комплексу ㅟ, напр., 媿귀 [14, строфа 26], 뉥귀 [9, с. 16], 뒤혜 [15, строфа 28], 영귀 [11, с. 4a], [18, с. 6a]. У неприкритих складах дифтонг відображався шляхом написання триграфа ㅟ, напр., 여위 [14, строфа 28], 춘위 [8, с. 38], 세위든 [17, с. 8a], 위엄 [11, с. 36], 교위라일 [18, с. 76]. З початку XX ст. відповідні графеми передають монофтонг [y] на місці етимологічного [yi].

Дифтонг [ii] у прикритих складах відображається за допомогою диграфічного комплексу ㅟ, напр., 청辯 [14, строфа 24], 괴러기 [8, с. 49], 여희신 [15, строфа 91], 괴록 [11, с. 1a], 두괴운 [18, с. 1a], 식멋 [16, с. 84], 무늬 [12, с. 16], 희소하다 [16, с. 7]. У неприкритих складах фонема відтворюється шляхом написання триграфа ㅟ, напр., 목련의 眞뵤록 [14, строфа 138], 엄의여시니 [9, с. 45], 유의뵤- [17, с. 2a], 험의뵤- [11, с. 16a], 의불 [18, с. 76], 의약 [12, с. 24], 의심스러운 [16, с. 13].

Ряд трифтонгів [iai], [ioi], [yai], [yoi] також підпадає під загальні процеси монофтонгізації XVIII століття, у результаті чого акустичні властивості фонем зазнають змін, і вони спрощуються до дифтонгоїдів [ɛ], [e], [ʏ], [ø] відповідно.

Трифтонг [iai] у прикритих складах відображався за допомогою диграфічного комплексу ㅞ, напр., 鎡蔚매 [14, с. 59a], 밧채 [10, с. 446], 두번채 [17, с. 5a], а у неприкритих складах шляхом написання триграфа ㅞ, напр., 뽕뵤엇더니 [14, строфа 174]. Дифтонгоїд [ɛ], виникши протягом XVIII ст. на основі етимологічного [iai], продовжує традиційно використовувати графічні конструкції, раніше вживані для відтворення трифтонга [iai], напр., 매편채 [11, с. 246], 성품된채 [18, с. 1a], 개 [13, с. 280] у прикритих складах, i애애 [13, с. 100], 애기해요 [13, с. 163] у неприкритих складах.

Трифтонг [ioi] у прикритих складах відображався за допомогою диграфічного комплексу ㅟ, напр., 세존 [14, строфа 2], 신쟁 [9, с. 26], 꽃화계 [8, с. 46], 전혜 [17, с. 2a], а у неприкритих складах шляхом написання триграфа ㅟ, напр., 전세에 [14, строфа 59], 시내에 [8, с. 32]. Дифтонгоїд [e], сформований протягом XVIII ст. на основі етимологічного [ioi], продовжує традиційно використовувати графеми, що раніше функціонували для відображення трифтонга [ioi], напр., 은혜 [11, с. 2a], 경계 [18, с. 2a], 용례 [12, с. 15], 유폐된 [16, с. 16] у прикритих складах, i에뵤- [11, с. 13a], 예형벌 [18, с. 7a], 문예적 [12, с. 274], 예컨대 [16, с. 13] у неприкритих складах.

Трифтонг [yai] у прикритих складах відображався за допомогою триграфа ㅞ, напр., 쾌락 [14, строфа 124], 과쇄 [8, с. 44], 누괘 [10, с. 366], а у неприкритих складах шляхом написання тетраграфічного комплексу ㅞ, напр., 앳掣 [14, строфа 156], 왜攸초 [9, с. 146]. Дифтонгоїд [ʏ], утворений у XVIII ст. на основі етимологічного [yai], продовжує використовувати набір відповідних графем для свого відтворення, напр., 양화 [11, с. 1a], 세쇄 [18, с. 9a], 상쇄한 [12, с. 295], 봉쇄한 [16, с. 34] у прикритих складах, i 왜소하- [12, с. 137], 왜곡할 [12, с. 378] у неприкритих складах.

Трифтонг [yoi] у прикритих складах відображався за допомогою триграфа ㅟ, напр., 휘방 [11, с. 26], а у неприкритих складах шляхом написання тетраграфічного комплексу ㅟ, напр., 닐웨 [14, строфа 108], 설웨라 [10, с. 426], 계웨- [17, с. 226]. Дифтонгоїд [ø], виникши у XVIII ст. на основі етимологічного [yoi], традиційно продовжує відтворюватися за допомогою графем, тотожних написанню трифтонга [yoi], напр., 畵穉 [18, с. 36], 초취해졌다 [12, с. 237], 쾌적 [16, с. 11] у прикритих складах, i 웰메이드 [16, с. 46], 웨이브 [16, с. 149] у неприкритих складах.

Таким чином можна підсумувати, що із 16 складноструктурованих фонем, присутніх у корейській мові XV ст. лише 7 залишилися незмінними до XXI ст., 1 фонема вийшла з ужитку, а 8 одиниць зазнали спрощення у процесі свого історичного розвитку, що дає змогу говорити загалом про 24 різні фонему та проаналізувати засоби їх графічного відтворення.

Для відображення зазначеної кількості фонологічних одиниць у корейській графічній системі функціонувало 32 графічних одиниць. Серед них 4 монографи, 14 диграфів, 10 триграфів і 2 тетраграфи. Така кількість складних графічних конструкцій говорить про значне тяжіння корейської писемності до традиції, адже співвідношення 1 фонема : 1 монограф зберігається лише у 4-х одиниць і лише у прикритих складах. У всіх інших випадках наявність складних графічних комплексів, вживання різних графічних конструкцій із тотожним значенням у прикритих і неприкритих складах, а також функціонування полівалентних графем говорить про домінування усталеної графічної традиції, притаманної саме корейській писемності.

Отже, при графічному відтворенні складноструктурованих фонем у корейській системі письма коефіцієнт раціональності 1:1 зберігається лише у прикритих складах у 4-х із 24-х одиниць, а у всіх інших випадках зберігаються загальні тенденції до вживання поліграфічних конструкцій на основі сформованої автохтонної традиції.

Перспективами подальших досліджень є вивчення шляхів впливу графічного відображення складноструктурованих фонем на формування традиційно-історичного принципу письма у процесі історичного розвитку корейської мови.

Література:

1. Амирова Т.А. Функциональная взаимосвязь письменного и звукового языка / Тамара Александровна Амирова. – М. : Наука, 1985. – 286 с.
2. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по языкознанию / Иван Александрович Бодуэн де Куртенэ. – Том 1. – М. : АН СССР, 1963. – 385 с.
3. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по языкознанию / Иван Александрович Бодуэн де Куртенэ. – Том 2. – М. : АН СССР, 1963. – 376 с.

4. Гельб И.Дж. Опыт изучения письма (основы грамматики) / Игнас Джей Гельб / [пер. с англ.] – [2-е изд.] – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 368 с.
5. Реформатский А.А. Введение в языковедение / Александр Александрович Реформатский ; [под. ред. В.А. Виноградова]. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 536 с.
6. Сидельникова Л.В. Еволюція системи літерних знаків французького письма IX – початку XXI століття: фонографічний та ідеографічний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук : спец. 10.02.05 – «романські мови» / Лариса Вікторівна Сидельникова. – К., 2012. – 32 с.
7. Kim-Cho S. Y. The Korean Alphabet of 1446 : Expositions, Orthographic Alphabet, Visible Speech Sounds, Translation with Annotation, Future Applicability / Sek Yen Kim-Cho. – Seoul : Asea Culture Press and Humanity Books, 2001. – 430 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

8. Пэкрён Чхохэ : антология лирических стихотворений Рён-гу с корейским переводом / [изд. текста, перевод и предисл. Д. Д. Елисеева]. – М. : Изд-во восточной литературы, 1960. – 84 с.
9. Факсимиле Седжон одже Хунмин Чонгым, конволют «Ворин Сокпо», квон 1, 1568 г. // Мир «Хунмин Чонгым» / Лев Рафаилович Концевич. – М. : Первое марта, 2013. – С. 570–577.
10. 경민편언해. – 1579. – Переклад книги Буддйських сутр для народу. – 1579. – 54 аркуша.
11. 경신록언석. – 1796. – Пояснення усних і письмових відомостей про віру і повагу. – 1796. – 86 аркушів.
12. 김도련. 한국 고문의 원류와 성격 / 김도련. – 서울 : 태학사, 1998. – 481 장.
13. 김상선. 한국문학의 현주소, 그 실상과 허상 / 김상선. – 서울 : 국학자료원, 1998. – 608 장.
14. 세종대왕. 월인천강지곡 / 세종대왕. – 1447. – Великий Король Седжон. Пісня про віддзеркалення місяця у тисячі річок / Великий Король Седжон. – 1447. – 194 строф.
15. 세종대왕. 용비어천가 / 세종대왕. – 중판. – 1612. – Великий Король Седжон. Пісня про драконів, що літають у небі / Великий Король Седжон. – [передрук.]. – 1612. – 125 строф.
16. 영화와 여성 : 영화로 보는 한국 사회와 여성 / [표넌이 이병훈]. – 서울 : KOFA, 2012. – 247 장.
17. 최숙. 진법언해 / 최숙. – 1693. – Чхве С. Переклад керівництва з розташування військових загонів у битві / Суг Чхве. – 1693. – 23 аркушів.
18. 헌종왕. 율음언해 (유중외대소민인등척사윤음) / 헌종왕. – 1839. – Король Хонджонг. Переклад королівського наказу (Королівський наказ про вживання внутрішніх і зовнішніх заходів для витіснення неправильної релігії серед громадян) / Король Хонджонг. – 1839. – 9 аркушів.